

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำสิทธิเรียกร้อง ในค่าเช่าเครื่องบินมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ¹

สุภิญญา วชิรวัฒน์²

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์การเงินทุน เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนธุรกิจ และใช้ในการพัฒนากิจการ ด้วยเหตุนี้เองการให้สินเชื่อในการประกอบธุรกิจ จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเจริญเติบโตต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธนาคาร บริษัทเงินทุน บริษัทประกันภัย เป็นต้น จึงเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของผู้ประกอบการ โดยสิ่งสำคัญที่จะทำให้สถาบันการเงินพิจารณาให้สินเชื่อก็คือ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจของผู้ประกอบการ และเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงของสถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อ จึงมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดให้มีหลักประกันการชำระหนี้ที่ผู้ประกอบการนำมามอบไว้เป็นสิทธิแก่สถาบันการเงินเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า ถ้าสถาบันการเงินไม่ได้เงินและผลตอบแทนกลับคืนตามกำหนดที่ได้มีการตกลงกันไว้ ก็ให้สถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อบังคับเอาหลักประกันนั้นแทน หลักประกันการชำระหนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญ และเกิดเป็นการประกันการชำระหนี้ด้วยบุคคล และทรัพย์สินอันได้แก่ การค้ำประกัน การจำนอง และการจำนำขึ้น โดยการประกันการชำระหนี้ด้วยทรัพย์สินถือเป็นที่ยอมรับของผู้ให้สินเชื่อ มากกว่าการประกันหนี้ด้วยบุคคล เนื่องจากทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันอยู่ในเงื้อมมือของผู้ให้สินเชื่อ ทำให้สามารถบังคับชำระหนี้ได้จากหลักประกันนั้นได้ก่อนเจ้าหนี้รายอื่นๆ ทั้งไม่ต้องเสี่ยงต่อความลดน้อยถอยลงของความน่าเชื่อถือ และความมั่นคงของลูกหนี้ในระหว่างเวลาที่หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ

อย่างไรก็ดี การประกันหนี้ด้วยทรัพย์สินของไทยนั้นต่างก็เป็นการประกันการชำระหนี้ที่มีข้อจำกัด กล่าวคือ กรณีการจำนำ ทรัพย์สินที่จะสามารถนำมาเป็นหลักประกันได้มีน้อยประเภท โดยจะต้องเป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่าง ทั้งจะต้องมีการส่งมอบสังหาริมทรัพย์ที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำด้วย ส่วนกรณีการจำนองนั้น แม้กฎหมายจะไม่ได้มีการกำหนดให้ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนองและผู้จำนองสามารถใช้สอยทรัพย์สินที่จำนองได้ก็ตาม แต่ประเภทของทรัพย์สินที่สามารถนำไปจำนองได้ก็จำกัดเฉพาะอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียนบางประเภทเท่านั้น หลักการดังกล่าวจึงไม่เปิดช่องให้ผู้ประกอบการนำทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า รวมทั้งสิทธิเรียกร้อง มาเป็นประกันการชำระหนี้ได้ จึงเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดของการจำนำและการจำนองดังกล่าวเพื่อให้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดนพร จิตต์จรัสเกียรติ และคณะกรรมการสอบคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มณฑิลา ภักดีคง และรองศาสตราจารย์ ดร. พันธุ์เทพ วิฑิตอนันต์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ประกอบการสามารถนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาใช้เป็นประกันการชำระหนี้ในลักษณะที่ผู้ให้หลักประกันไม่ต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้แก่สถาบันการเงิน เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ทรัพย์สินดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ และยังเป็นโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น

การตราพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ที่เป็นกฎหมายเฉพาะขึ้นเพื่อให้มีการนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างสิทธิเรียกร้องมาเป็นประกันการชำระหนี้ได้นั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจให้เช่าเครื่องบินที่ต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก สามารถนำเอาสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินที่ตนมีอยู่ต่อบริษัทสายการบินผู้เช่าที่ไม่สามารถนำไปจำนอง หรือจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ได้ มาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ในลักษณะที่ไม่ต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้แก่สถาบันการเงินผู้รับหลักประกันได้ก็ตาม แต่ผู้ศึกษาเห็นว่าการนำสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจนั้น ยังมีประเด็นปัญหาที่ควรได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุงข้อกฎหมายให้มีความเหมาะสมและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง ปัญหาผู้รับหลักประกันตามสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ การที่กฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 7 ประกอบมาตรา 3 และกฎกระทรวง เรื่องของผู้รับหลักประกัน ที่ผู้รับหลักประกันจะต้องเป็นสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งบุคคลที่จะเป็นผู้รับหลักประกันได้นั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า เฉพาะแต่สถาบันการเงินหรือบุคคลที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการให้สินเชื่อตามกฎหมายไทยเท่านั้นที่สามารถเป็นผู้รับหลักประกันได้ อันมีผลทำให้สถาบันการเงินของต่างประเทศหรือนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ ที่แม้จะมีการประกอบธุรกิจการให้สินเชื่อในการจัดซื้อเครื่องบินเป็นกิจธุระก็ไม่สามารถจดทะเบียนเป็นผู้รับหลักประกันสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินได้ ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติในลักษณะนี้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ และไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการ เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายเป็นการจำกัดบุคคลที่สามารถเป็นผู้รับหลักประกัน ส่งผลให้สถาบันการเงินของต่างประเทศหรือนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศที่ให้สินเชื่อในการจัดซื้อเครื่องบินไม่สามารถจดทะเบียนเป็นผู้รับหลักประกันสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินได้ จึงมีสถานะเป็นเจ้าหนี้ไม่มีประกัน และไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 เหมือนดังเช่นสถาบันการเงินหรือบุคคลที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการให้สินเชื่อตามกฎหมายไทย ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของการกำหนดบุคคลที่สามารถเป็นผู้รับหลักประกันได้ เนื่องจากการจำกัดบุคคลที่จะเป็นผู้รับหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 นี้

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาสิทธิเรียกร้องที่จะนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ การที่กฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 8 ประกอบมาตรา 3 เรื่องของสิทธิเรียกร้องที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ เมื่อพิจารณาคำนิยามของคำว่าสิทธิเรียกร้อง

จะพบว่า สิทธิเรียกร้องที่จะนำมาเป็นหลักประกันได้ จะต้องเป็นสิทธิที่จะได้รับการชำระหนี้เป็นเงิน หรือสิทธิอื่นๆ ซึ่งการกำหนดว่า “สิทธิอื่นๆ” นั้นเป็นการกำหนดความหมายเอาไว้อย่างกว้าง ส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนในการนำสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าเครื่องบินมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจที่มีทั้งสิทธิในการที่จะได้รับชำระหนี้เป็นเงิน ขณะเดียวกันก็มีสิทธิที่จะใช้สอยทรัพย์สินที่เช่าที่อาจจะถือเป็นสิทธิอื่นๆ ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของการนำสิทธิเรียกร้องมาเป็นหลักประกันว่าจะหมายรวมถึงสิทธิเรียกร้องประการใดบ้าง เนื่องจากคำว่า “สิทธิอื่นๆ” เป็นการให้คำนิยามหรือความหมายที่กว้างเกินไป และเมื่อกฎหมายไม่มีความชัดเจน อาจส่งผลให้คู่สัญญาหลักประกันทางธุรกิจขาดความมั่นใจที่จะนำสิทธิเรียกร้องตามสัญญาเช่าเครื่องบินมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ และย่อมส่งผลให้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ ที่ต้องการให้สามารถนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอีกหลายประเภทมาใช้เป็นประกันการชำระหนี้สินเชื่อ

ประเด็นปัญหาที่สาม ปัญหารายการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ การที่กฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 18 ประกอบกับประกาศกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2559 เรื่องของรายการจดทะเบียนหลักประกันทางธุรกิจ ซึ่งรายการจดทะเบียนดังกล่าวนี้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดรายการที่จะต้องจดทะเบียนไว้เป็นจำนวนมากเกินความจำเป็น และผลของการที่มีรายการจดทะเบียนไม่ครบ กฎหมายฉบับดังกล่าวกำหนดถึงขนาดที่ไม่ให้เจ้าพนักงานทางทะเบียนรับจดทะเบียน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของรายการจดทะเบียนหลักประกันทางธุรกิจ เนื่องจากการสร้างภาระแก่คู่สัญญาหลักประกันทางธุรกิจมากเกินไป เพราะเจตนารมณ์ของการจดทะเบียนแท้จริงแล้วก็เพื่อให้สามารถตรวจสอบเบื้องต้นได้ว่าการใช้สิทธิเรียกร้องใดเป็นหลักประกันทางธุรกิจ และมีบุคคลใดเป็นผู้มีสิทธิในหลักประกันเท่านั้น

ประเด็นปัญหาที่สี่ ปัญหาการบังคับเอาหลักประกันหากมีการยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้แห่งสิทธิ โดยปกติแล้ว เมื่อสถาบันการเงินได้มีการจดทะเบียนหลักประกันสัญญาทางธุรกิจแล้ว ย่อมกลายเป็นเจ้าหนี้มีประกันตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ในทำนองเดียวกันกับเจ้าหนี้จำนองจำนำ และมีสิทธิที่จะได้รับชำระสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินอันเป็นหลักประกันก่อนเจ้าหนี้อื่น แต่หากศาลล้มละลายมีคำสั่งรับคำขอฟื้นฟูกิจการของบริษัทสายการบินลูกหนี้แห่งสิทธิ สถานะพักการชำระหนี้จะเกิดขึ้นทันที และผลของสถานะพักการชำระหนี้เอง ห้ามมิให้เจ้าหนี้มีประกันบังคับชำระหนี้เอาแก่สิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินที่เป็นหลักประกัน ในการยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการดังกล่าว ปกติแล้วจะเป็นเหตุผิดนัดในสัญญาให้สินเชื่อในการจัดหาเครื่องบินที่ทำให้ผู้รับหลักประกันบังคับเอาจากสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบิน แต่พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดว่า ผู้รับหลักประกันจะต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังบริษัทสายการบินลูกหนี้แห่งสิทธิจึงจะสามารถยกสิทธิดังกล่าวขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้แห่งสิทธิได้ และเมื่อผู้รับหลักประกันมีหนังสือบังคับหลักประกันไปยังบริษัทสายการบินลูกหนี้แห่งสิทธิแล้ว ห้ามมิให้บริษัทสายการบินลูกหนี้แห่งสิทธิชำระหนี้แก่บริษัทผู้ให้เช่าเครื่องบินผู้ให้หลักประกัน แต่ให้บริษัทสายการบินลูกหนี้แห่งสิทธิชำระหนี้แก่ผู้รับหลักประกันแทน ดังนั้น ผู้ศึกษา

เห็นว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ที่ให้บังคับหลักประกันโดยมีหนังสือแจ้งไปยังบริษัทสายการบินลูกหนี้แห่งสิทธินี้ไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ที่ห้ามไม่ให้สถาบันการเงินผู้รับหลักประกันบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินอันเป็นหลักประกัน

จากการที่ได้ศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ปัญหาผู้รับหลักประกันตามสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 7 ว่า “ผู้รับหลักประกันต้องเป็นนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 3 นิติบุคคล หมายถึง (1) นิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย เช่น บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือนิติบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกันตามกฎหมายของต่างประเทศ (2) นิติบุคคลที่มีกฎหมายไทยหรือกฎหมายต่างประเทศจัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ

2. ปัญหาสิทธิเรียกร้องที่จะนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 ว่า “สิทธิเรียกร้อง หมายความว่า สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ และสิทธิอื่นๆ เว้นแต่สภาพแห่งสิทธิจะไม่เปิดช่องให้ออมนได้ แต่ความดังกล่าวมิให้ใช้บังคับหากคู่สัญญาตกลงไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ไม่หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่มีตราสาร”

3. ปัญหารายการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 18 วรรคหนึ่งว่า “รายการจดทะเบียนจะต้องมีรายการดังต่อไปนี้ (1) ชื่อและที่อยู่ของผู้ให้หลักประกัน และลูกหนี้แห่งสิทธิ (2) ชื่อและที่อยู่ของผู้รับหลักประกัน (3) รายการทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันและมูลค่าหลักประกัน และวรรคสอง ในกรณีที่มิใช่รายการไม่ครบถ้วนให้เจ้าพนักงานทางทะเบียนไม่รับจดทะเบียน ในการนี้ เจ้าพนักงานทางทะเบียนจะต้องแจ้งสาเหตุของการที่ไม่รับจดทะเบียนด้วย”

4. ปัญหาการบังคับเอาหลักประกันหากมีการยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้แห่งสิทธิ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาตรา 39 วรรคสี่ว่า “ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเป็นสิทธิเรียกร้อง เมื่อผู้รับหลักประกันมีหนังสือแจ้งเหตุบังคับหลักประกันไปยังลูกหนี้แห่งสิทธิแล้ว ห้ามมิให้ลูกหนี้แห่งสิทธิชำระหนี้แก่ผู้ให้หลักประกันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือดังกล่าว เมื่อหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องถึงกำหนดชำระให้ลูกหนี้แห่งสิทธิชำระหนี้แก่ผู้รับหลักประกัน เว้นแต่กรณีที่ด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายล้มละลาย ก็ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น”

เอกสารอ้างอิง

- กำชัย จงจักรพันธ์. **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีอนันต์การพิมพ์ จำกัด, 2557.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่...) พ.ศ. ... เรื่องเสร็จที่ 736/2545” ธันวาคม 2545.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, “พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พร้อมทั้งสรุปสาระสำคัญ ประวัติความเป็นมา กระบวนการ ขั้นตอนในการตราพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (ก.ป. 181/2559)” เมษายน 2559.
- ไพรัช แผล้วสกุล. **สัญญาเช่าเครื่องบิน Aircraft Agreement** [Online]. Available URL: <https://aviation609.wordpress.com>, 2564 (พฤษภาคม, 3).
- วิโรจน์ พุนสุวรรณ. **คอลัมน์กฎหมายธุรกิจ : โอนสิทธิเรียกร้องในค่าเช่าเครื่องบินตามพ.ร.บ หลักประกันทางธุรกิจ** [Online]. Available URL: https://www.matichon.co.th/economy/news_2570991, 2564 (มีนาคม, 18)